

УДК 801.631.5+81'42+81'38=111
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2019-2-6>

ТИПОЛОГІЯ ОБРАЗНОСТІ ПРИРОДНИХ СТИХІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Лабенська Євгенія Олександрівна,
викладач кафедри сучасних європейських мов
Київський національний торговельно-економічний університет
finikea@ukr.net
orcid.org/0000-0002-8159-5231

У статті розробляється типологія образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі, виходячи з низки критеріїв. Образність природних стихій є продуктом художнього переосмислення знань про першоелементи буття (вогонь/fire, вода/water, повітря/air, земля/earth) і про генеровану ними низку природних явищ і катастроф, унаслідок чого в процесі ліневокреативної діяльності митців породжуються вербальні та невербальні образи природних стихій, утілені низкою вербальних і невербальних засобів у сучасному англomовному поетичному дискурсі з конструйованим ними шлейфом символічних смислів. Образ природної стихії є мультимодальним конструктором, що включає передконцептуальну, концептуальну, вербальну, а також невербальну площину. У формуванні того чи іншого образу природної стихії задіяно вербальний і невербальний (візуальний, аудіальний, тактильний і/або кінестетичний) коди. Формальний план образності природних стихій охоплює низку окремих образів природних стихій, що в змістовому плані є смисловим комплексом розмаїття поетичних образів, основними фокусами якого є образи першоелементів буття. Ці фокуси як своєрідні смислові вузли акумулюють низку образів кожної з природних стихій з виходом у площину природних катастроф, серед яких – землетруси, цунамі, виверження вулканів, зсуви, сильні снігопади, провали, лавини, повені, зливи, танення льодовиків, тайфуни, торнадо, пожежі, буревії. Також у статті виокремлюються образи, пов'язані з екологічними проблемами глобального потепління та змін клімату. За ступенем новизни образи природних стихій поділяються на архетипні, стереотипні, ідіотипні й кенотипні. образи транквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату розмежовуються, ґрунтуючись на специфіці їх концептуальної й семантичної структур. Із позицій форми всі образи природних стихій є мультимодальними та можуть бути інсталяційними, дигітальними й дигіталізованими.

Ключові слова: образність природних стихій, типи образів природних стихій, образи транквільних станів природи, образи природних катастроф, образи глобального потепління.

TYPOLOGY OF THE FORCES OF NATURE IMAGERY IN CONTEMPORARY ENGLISH POETIC DISCOURSE

Labenska Yevheniia Oleksandrivna,
Lecturer at the Department of Contemporary European Languages
Kyiv National University of Trade and Economics
finikea@ukr.net
orcid.org/0000-0002-8159-5231

The article develops a typology of the forces of nature imagery in contemporary English poetic discourse, proceeding from a number of criteria. The imagery of the forces of nature is a product of literary reconceptualization of knowledge about the elements of nature, namely fire, water, air, and earth, as well as about a number of natural phenomena and calamities generated by them. As a consequence, writers and poets resort to creating verbal and non-verbal images of the forces of nature conveyed by a number of verbal and non-verbal means in contemporary English poetic discourse along with symbolic senses they construe. Image of the force of nature is a multimodal construal embracing preconceptual, conceptual, verbal, as well as non-verbal facets. Verbal and non-verbal (visual, auditory, tactile and/or kinetic) codes foster the analyzed imagery formation. Formal facet of the forces of nature imagery covers a number of separate images of the forces of nature, which in their meaning-making facet are a sense complex of a variety of poetic images, whose main foci are the images of the elements. These foci, being sense bundles, accumulate a number of images of the forces of nature including natural calamities, among which there are: earthquakes, tsunamis, volcanic eruptions, snowstorms, tornados, avalanches, heavy rains, floods, fires, and typhoons. Moreover, the article discusses images related to ecological problems, i.e. global warming and climate change. As to the extent of novelty the images of the elements of nature are archetypal, stereotypical, idiosyncratic or kenotypical. Conceptual and semantic structures of the forces of nature images foster their division into the images of tranquil states of nature, those of natural disasters, global warming, and climate change. In terms of their form, all images of the forces of nature are multimodal and can be installation, digital, and digitalized.

Key words: forces of nature imagery, types of the forces of nature imagery, images of tranquil states of nature, images of natural disasters, images of global warming.

1. Вступ

Людина завжди тяжіла до упорядкованості речей у світі, що зумовлено її сутністю (Гальперін, 1981: 10). Результатом пошуку закономірностей і впорядкованості стає класифікація, або типологія, тих чи інших об'єктів або явищ, включаючи мовні та/або мовленнєві. Це свідчить про здатність людини судити про схожість одних об'єктів і відмінність інших. Коли людина не знаходить закономірності в поняттях і явищах, що її оточують, вона гіпотетично приписує їм такі закономірності (Белехова, 2004: 223). З позицій когнітивного підходу до мови будь-який мовленнєвий акт також ґрунтується на встановленні відповідностей, тобто на виведенні певних закономірностей між концептуальними сутностями в розумі адресанта й адресата за допомогою лінгвальних засобів (Болдирев, 2006: 5).

Одним із фокусів уваги лінгвістичної спільноти сьогодні, безперечно, є розроблення типології, або класифікації, явищ, що досліджуються, завдяки чому з хаосу невпорядкованих речей породжується порядок. Це дає змогу виявити сутнісні риси аналізованих понять, підвести їх, зокрема, під певну категорію, що маніфестується як своєрідна «парасолька», як певний формат репрезентації знань у єдності змістового та формального планів. Мовні категорії тлумачать як лінгвокогнітивні конструкти, що передбачають об'єднання предметів і явищ, позначених вербально й невербально, у відповідні класи як рубрики досвіду, сформовані шляхом пізнавальної діяльності людини з обробки різних видів знань (Болдирев, 2006: 5–22; Кубрякова, 2004: 307).

Образність природних стихій, що є об'єктом статті, постає саме тією «парасолькою», яка охоплює розмаїття окремих образів природних стихій. Ця мозаїка часом суперечних образів вимагає певної впорядкованості, складеності в уніфіковану «картинку», чому сприятиме низка критеріїв класифікації образів природних стихій.

Актуальність статті продиктовано, з одного боку, підвищеною увагою наукової спільноти в міждисциплінарному контексті до явища природних стихій у тих чи інших його виявах. З іншого боку, ця розвідка є актуальною з огляду на вищезазначену зацікавленість філологів категоризацією різноманітних понять, феноменів, об'єктів вербального й невербального ґатунку, виявленням їх когнітивного підґрунтя та специфіки реалізації в різних видах дискурсу (див., напр.: Галуцьких 2016; Маріна, 2015; Ущина, 2015).

Метою статті є розроблення типології образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі за низкою критеріїв. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, а саме: визначення термінопоняття «образність природних стихій» у змістовому та формальному планах, окреслення жанрових різновидів сучасного англomовного поетичного дискурсу, встановлення критеріїв типологізації образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі, розмежування типів образів природних стихій відповідно до виокремлених критеріїв.

2. Дослідження образності природних стихій у лінгвістиці: аналітична довідка

Аналітичний огляд теоретичних джерел, що тим чи іншим чином торкаються проблематики природних стихій, засвідчив, що в лінгвістиці вивчаються окремі реалізації образів природних стихій, а також їх сукупні маніфестації в різних жанрах (не)художнього дискурсу. Проте й досі не існує чіткої класифікації образності природних стихій і бракує досліджень, які комплексно фокусуються на її різних виявах з огляду на обсяг цього поняття як такого. Маються на увазі природні стихії як першоелементи світобудови в їх архетипному втіленні, природні катастрофи або лиха й, нарешті, зміни клімату та глобальне потепління.

У сучасній лінгвістиці окреслюється низка підходів до вивчення образності природних стихій. Покроково розглянемо особливості досліджуваного явища з позицій кожного підходу й установимо їх ефективність для нашого наукового пошуку загалом і визначення поняття образності природних стихій зокрема.

Дослідження, що проводяться у світлі *архетипного* підходу, вписуються в царини когнітивної поетики, когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології. Зокрема, в когнітивній поетиці розроблено теорію словесного поетичного образу, в структурі якого Вода, Вогонь, Повітря й Земля тлумачаться як психологічні архетипи, що є його передконцептуальною іпостассю (Белехова, 2004). У поетичному тексті психологічні архетипи втілюються за допомогою архетипних тем, архетипних сюжетів та архетипних персонажів, виводяться їх концептуальні імплікації (там само). До того ж відомо, що першоелементи буття в їх архетипній маніфестації вступають в опозитивні відношення, тобто формують бінарні опозиції. Це зумовлено як специфікою цих явищ, так і характером

архетипів як таких. Іншими словами, виходячи з концепції О.С. Маріної щодо категорії парадоксальності, встановлюється, що особливість репрезентації передконцептуальної іпостасі парадоксальних поетичних форм полягає в її структурації у вигляді бінарних опозицій схемних образів та імплікативних ознак архетипів (Маріна, 2015). У контексті дослідження пейзажного образу в австралійській поезії ХХ століття уточнюється, що його передконцептуальна площина містить передзнання людства про навколишнє середовище і правила поведінки в ньому. Таке передзнання виводиться за допомогою реконструювання образ-схем архетипів і базових концептів. Відзначається, що домінантними неперсоніфікованими архетипними образами в австралійській поезії є вода (вологість, кров), земля (суша, бруд), вогонь (жар, світло) та повітря (ефір, порожнеча), адже знання про них укорінені в найдавніших архетипах. Крім того, в усіх міфологіях вони асоціюються зі світовими стихіями, що є підґрунтям світобудови (Свірідова, 2015: 41). Важливо, що саме в передконцептуальній площині пейзажного образу втілено первісні знання й уявлення людини про першоелементи буття, про природу, що викликані її емоційним досвідом і збережені в колективному позасвідомому, архетипах (Свірідова, 2015: 83–84). Тобто вони постають однією з ланок образо- і смислотворення в поетичному тексті. Поряд з образами гармонії природних стихій, тварин, птахів виокремлюються образи нестримної стихії, зокрема морського шторму. Крім того, природні стихії стають підґрунтям творення архетипних образів. Різні образи природних стихій, чи то архетипні, чи то стереотипні, створюються за допомогою різних лінгвокогнітивних операцій мапування (наративного, контрастивного, аналогового) (Свірідова, 2015: 129, 139, 148).

У світлі «архетипної» лінгвоконцептології FIRE/ВОГОНЬ, WATER/ВОДА, EARTH/ЗЕМЛЯ, AIR/ПОВІТРЯ кваліфікуються як архетипні концепти, що втілюються в низці персоніфікованих образів стихій у художньому дискурсі [8]. Архетипність окремого образу природної стихії води в його символічному переосмисленні простежується з оперттям на концепцію Г. Башляра та інструментарій когнітивної поетики, запропонований Р. Цуром (занурення у воду як в океан позасвідомого – «океанічне почуття», пірнання-поринання в галюцинації – змінені стани свідомості). Виокремлюються образи води,

що очищує, що розділяє, що «гнівається» (архетип Море), або вона піддається символічному переосмисленню в термінах життя (конструювання образів води, що очищує від гріхів, потоків життя), а також образи потоків вогню чи крові, бленд образів води й еротики (Ranne, 2016).

У річищі *етнолінгвістики* (етнолінгвістичний підхід) досліджуються етнореалії в австралійських поетичних текстах, де першоелементи пов'язуються з універсальним символом *World Tree/Світового дерева* (гілки асоціюються з небом, а стовбур – із землею), що тлумачиться як архетипний шар етноконцепту BUSH/БУШ, вербалізованого в австралійських поетичних текстах (Маляренко, 2012). З акцентом на когнітивному підґрунті етнолінгвістики (Bartmiński, 2012; Волкова, 2015) досліджуються різножанрові англійські романи амеріндіанських художніх прозових текстів (Волкова, 2015). Тут образність природних стихій реалізується через вербалізований артефакт амеріндіанців Колесо Медіси (англ. *Medicine Wheel*), що є символом світової гармонії (забезпечується балансом у співіснуванні першоелементів (там само).

Дослідження, що проводяться в *міфопоетичному* ключі, фокусуються на міфологемах природних стихій. Так, у міфологічному просторі як вербально-інформаційному континуумі виокремлюються номінації стихій. Зазначається, що в цьому просторі за допомогою лінгвальних засобів актуалізуються концепти-міфологеми різних рівнів абстракції та узагальнення, об'єднані в міфологічні сценарії. Крім того, встановлюються лінгвосеміотичні й лінгвокультурні властивості номінацій стихій у контексті так званого міфологічно орієнтованого семіозису (Колесник, 2012: 84). Для дослідження важливою є думка, що концепт першоелементу буття ВОГОНЬ вербалізується відповідними мовними знаками. Його пріоритетність зумовлена визнанням первинності ідеально-концептуальних структур стосовно їх матеріальних корелятив. ВОГОНЬ, завдяки властивим йому динамічності й мінливості, якнайповніше відбиває сутність надсистеми як важко досяжного та непізаного (сакрального) джерела програми розвитку систем і підсистем. Онтологічні характеристики феномена вогню укорінені у внутрішній формі його номінацій як згорнуті мікротексти (Колесник, 2013: 219).

У поетичному ліричному дискурсі В.Б. Єйтса в контексті його *міфопоетики* міфологема води постає, з одного боку, як

утілення архетипу Великої матері (першостихії), а з іншого – як символ плинності часу та образ світового хаосу (Сенчук, 2015: 197). У романах фентезі на зламі ХХ–ХХІ століть конструюються світи, укорінені в міфології. Тут творяться образи персоніфікованих природних стихій, закріплених у фольклорі у формах духів і богів. Проте це не стереотипні фольклорні та міфологічні образи, а їх переосмислені «трансформи», що зумовлено ідеями постмодернізму (Канчура, 2014). У світлі міфопоетичної традиції розглядаються образи-символи води й жінки. Тут образ води постає у своїй архетипній формі та осмислюється як символ творення й руйнування, символ материнського лона як зародження життя й відродження, а також як символ глибокої таємниці. Символічні конотації води приховують смисли щодо продовження й збереження життя, плинності, мінливості, позірності, а також краси й шарму поезії (Knotková-Sarková, 2006: 155–169).

Низка досліджень, присвячених окремим або сукупним маніфестаціям образів природних стихій, відкриває *лінгвопоетичний* і *лінгвосеміотичний* ракурси. Вивчається образна реалізація природних стихій у художньому дискурсі ХХ століття. При цьому стихії визначаються як фрагменти загальної картини світу, що з найдавніших часів наповнюють усі царини життєдіяльності людини. Стихії є константами культури, що відображаються в усіх видах мистецтва, візуальному, аудіальному й, безперечно, в мистецтві слова. Стихії повітря й землі аналізуються з позицій їх синтагматичних відношень, що дає змогу виявити тенденції до творення мовної картини світу письменниками одного часового проміжку, а також вивести семантику їх образів, індивідуально-авторську специфіку їх творення (Тураніна, 2015: 412–415). Крім того, стихії вогню й води аналізуються з позицій їх образного, домінантно метафоричного втілення в «жіночій» поезії, тобто авторство якої належить жінкам (там само). Також пропонується термін «метафори стихій» (Пименова, 2012), уживаний на позначення концептуалізації першооснов буття. Метафора стихії є метафоричною моделлю, у функції концепту-кореляту якої виступає одна з основних стихій або її структурні компоненти (Чендей, 2009).

Об'єктом окремого наукового пошуку стає *sea/more* як утілення стихії води, що загалом перебуває у фокусі сучасного художнього дискурсу. Воно розглядається в *образному-нарративному* ракурсі в англomовному прозовому

дискурсі ХХІ століття. У досліджуваному дискурсі море виявляється як у негативному, так і в позитивному світлі, випромінюючи відповідні риси. З одного боку, море постає як своєрідний фон, атмосфера, що супроводжує *childhood memories/дитячі спогади* або *escape from civilisation/умечу від цивілізації*. Море – це сила, що надихає і скеровує розвиток дій персонажів. З іншого боку, *sea/more* є образним знаком-символом, що, власне, символізує різних персонажів, їхні риси характеру, а також певні понадприродні сили (Rein, 2014).

Образність води в англomовному канадському художньому, зокрема поетичному, дискурсі постає в розмаїтті іноді суперечних маніфестацій. Так, з одного боку, спостерігається функціонування образів води як деструктивної, навіть агресивної, динамічної сили з рисами своєрідної відчуженості, що втілює осмислення природи як ворожого начала. З іншого боку, образи замерзлих формацій води, як-от айсберги, втілюють ознаку статичності, непорушності. Конструювання постапокаліптичного художнього світу відбувається за допомогою образів океану (Potosso, 2011).

На матеріалі романів В. Вульф окреслюється поетика *waves/хвиль* (стихія води) в контексті емоційного резонансу. Відзначається системність у використанні образності хвиль як у прозі, так і в поезії. Отже, у тексті створюється особлива атмосфера, що неодмінно впливає на читача, викликаючи емоційний відгук. Виокремлюється міметична образність хвиль, яка охоплює декілька різновидів їх зображення. Ці різновиди співвідносяться з відповідними фізичними процесами, асоційованими з явищем резонансу. Образ монотонного прибою викликає в героїні роману «До маяка» розмаїття емоційних переживань (Воробйова, 2008: 126–135). У коло дослідницького інтересу потрапляє образність гірських (стихія землі) і морських ландшафтів (стихія води), що створює ефект словесної голографії в модерністському пейзажному дискурсі в розмаїтті символічних переосмислень. Образність стихій розглядається з позицій мультимодальної стилістики в поєднанні з положеннями лінгвосинергетики (Воробйова, 2010: 47–74).

Одним із найефективніших для досягнення мети дослідження є *екопоетичний* підхід, що формується, зокрема, у лінгвістиці. Нагадаємо, що сьогодні на зміну антропоцентризму прийшов принцип екоцентризму, або екологізму, відповідно до якого людина є лише маленькою часткою світу й не займає

пріоритетне становище стосовно середовища власного існування. У світлі екологічного підходу суб'єкт постає як занурений у світ, а не вилучений із нього (Морозова, 2018: 220). Із позицій екологізму природа постає як самоцінність, незважаючи на її користь для людини (Fisher-Wirth, Street, 2013). У межах еколінгвістики оформлюється окремий напрям – екопоетика. З одного боку, у вузькому смислі екопоетика об'єднує різні жанри поезії, тематика якої пов'язана з природою, навколишнім середовищем, питаннями екології або захисту навколишнього середовища, природних катастроф. Тобто це не лише поезія природи або про природу. Це ще й поезія, що торкається сучасних екологічних проблем (там само).

3. Образність природних стихій у поетичному дискурсі: визначення й типи

Підходи до вивчення образності природних стихій, окреслені вище, вплинули на розроблення нашої концепції образності природних стихій у сучасному англomовному поетичному дискурсі, включаючи її визначення та побудову типології.

Отже, у лінгвістичному ракурсі в контексті статті пояснюємо образність природних стихій як продукт художнього переосмислення знань про першоелементи буття (*вогонь/fire, вода/water, повітря/air, земля/earth*) і про генеровану ними низку природних явищ і катастроф, унаслідок чого в процесі лінгвокреативної діяльності митців породжуються вербальні та невербальні образи природних стихій, утілені низкою вербальних і невербальних засобів у сучасному англomовному (мультимодальному) дискурсі з конструйованим ними шлейфом символічних смислів.

Формальний план образності природних стихій охоплює низку окремих образів природних стихій, що в змістовому плані є смисловим комплексом розмаїття поетичних образів, основними фокусами якого є образи першоелементів буття, а саме: *вогонь/fire, вода/water, повітря/air, земля/earth*. У свою чергу, зазначені фокуси як своєрідні смислові вузли акумулюють низку образів кожної з природних стихій з виходом у площину природних катастроф, включаючи, але не обмежуючись *землетрусами, цунами, виверженням вулканів, зсувами, сильними снігопадами, провалами, лавинами, повенями, зливами, таненням льодовиків, тайфунами, торнадо, пожежами, буревіями* (англ. *earthquakes, tsunamis, volcanic eruptions, snowstorms, tornados, avalanches, heavy rains, floods, fires, and typhoons*). Крім того, виокремлюються

образи, пов'язані з екологічними проблемами глобального потепління та змін клімату.

Спіраючись на доробок архетипного підходу, визначаємо образ природної стихії як мультимодальний конструкт, що включає передконцептуальну, концептуальну, вербальну, а також невербальну площину. Іншими словами, у формуванні того чи іншого образу природної стихії задіяно вербальний і невербальний (візуальний, аудіальний, тактильний і/або кінестетичний) коди. Підкреслимо, що передконцептуальну площину розуміємо як таку, що репрезентовано у форматі імплікативних ознак архетипів і концептуальних ознак базисних концептів. Спектр імплікативних ознак кожного з архетипів та методика їх експлікації запозичуємо з наукового доробку Л.І. Белехової, який, у свою чергу, базується на опрацюванні теоретичних джерел з аналітичної психології К. Юнга та його школи, міфопоетики Є.М. Мелетинського, В.М. Топорова, Н.В. Слухай. Крім того, у контексті дослідження специфіка репрезентації передконцептуальної іпостасі образу природної стихії базується на визначеній О.С. Маріною передконцептуальної площини парадоксальних поетичних у вигляді *бінарних опозицій* імплікативних ознак архетипів і схемних образів, що відбиває амбівалентність змісту архетипів форм (Маріна, 2015: 95).

Типологія образності природних стихій ґрунтується на таких критеріях: *ступінь новизни, концептуально-семантичний, формальний* (середовище й спосіб її конструювання).

Так, відповідно до *ступеня новизни*, виходячи з концепції проф. Л.І. Белехової, поділяємо образи природних стихій на архетипні, стереотипні, ідіотипні й кенотипні. У виокремлених типах словесних поетичних образів опредметнено різні знання етносу про світ. Крім того, у підґрунті формування кожного з типів образу лежить відповідна концептуальна схема (концептуальна іпостась словесного поетичного образу). Відповідно, конструювання того чи іншого образу відбувається за допомогою тієї чи іншої лінгвокогнітивної операції (Белехова, 2004: 264–281).

Архетипні словесні поетичні образи втілюють фрагменти міфопоетичної картини світу, архаїчні уявлення людства та/або конкретного етносу про світ. Декодування смислів, що вони породжують, вимагає від адресата активації фонових, енциклопедичних знань. Архетипні словесні образи базуються на архетипних концептуальних схемах, що зорієнто-

вано на окреслення міфопоетичної картини англомовної поезії різних літературно-стильових напрямів (Белєхова, 2004: 264–265). Стереотипні словесні поетичні образи як колективне свідоме побудовані на усталених прототипних концептуальних схемах. Під останніми маються на увазі схеми, що відбивають типові уявлення й знання про предмети, явища та події реального або уявного світу. Їх витлумачення не залежить від контексту, адже вони укорінені не в конкретному поетичному тексті, а в образному просторі англомовної поезії (там само). Архетипним і стереотипним поетичним образам не властивий високий ступінь новизни, вони є автоматично впізнаваними.

Натомість ідіотипні та кенотипні словесні поетичні образи характеризуються високим ступенем новизни. Ідіотипні концептуальні схеми відбивають специфіку когнітивного стилю поетів. Вони втілюють індивідуально-авторське бачення світу (Белєхова, 2004: 278–279). Кенотипні словесні поетичні образи забезпечують достеменно нове бачення предмета чи явища навколишнього світу внаслідок руйнування усталених схем знання (там само: 281).

У контексті статті архетипними визнаються образи саме першоелементів буття в їх міфологічному втіленні, а стереотипними – такі, в яких опредметнено стереотипне знання про природні стихії, їх стани і стосунки людини з природою загалом і природними стихіями зокрема. Результати дослідження засвідчують домінування архетипних і стереотипних образів *вогню, води, повітря й землі* в поезії природи, джерелом натхнення для якої слугує власне природа, як правило, її транквільні стани, хоча природні стихії як такі, що несуть руйнування й лихо, також піддаються стереотипному осмисленню. З одного боку, *life/життя*, за стереотипним уявленням, осмислюється в термінах стихії *water/води*, точніше, водного потоку. Концептуальною схемою, що є підґрунтям таких поетичних образів, стає концептуальна метафора ЖИТТЯ Є ВОДНИЙ ПОТІК, адже воно тече, має початок і кінець, іноді є спокійним, а подекуди бурхливим. Наприклад, у поетичному тексті американського поета Х. Одена (англ. *H. Auden*) *As I Walked Out One Evening* архетип Вода стає підґрунтям прототипної концептуальної схеми ЖИТТЯ Є ВОДА, що тече й, врешті-решт, *непомітно утікає, завершується, не оминаючи проблем і хвилювань: In headaches and in worry / Vaguely life leaks away* (Auden). З іншого боку, зокрема, в сучасних

австралійських поетичних текстах життя скоріше асоціюється з бурхливим водним потоком, реконструюється концептуальна схема ЖИТТЯ Є БУРХЛИВИЙ ВОДНИЙ ПОТІК, що опредметнено в семантиці номінативних одиниць – складників образів природної стихії води – *creek, life, water, soughs and gurgles, dark-heaving, bubble*.

Також стереотипним є образ стихії *fire/вогню* в його метафоричному переосмисленні в термінах *war/війни*. Так, у поетичному тексті австралійського поета Тома Макілвіна “*The seeds of Revolution*”, у якому розгортається тема розпалення та перебігу громадянської війни в Австралії, Британія ототожнюється з руйнівною силою вогню (*under brutal British law, ignited an inferno and a dreadful civil war*). З метафори *then quenched its fiery blaze* виводимо смисли, асоційовані не з гасінням пожежі, а з придушенням війни.

Зазвичай образи природних стихій, що виокремлюються, виходячи з інших критеріїв, тобто концептуально-семантичного та формального, також можуть параметризуватися за ступенем новизни. За *концептуально-семантичним критерієм* образність природних стихій включає три типи, а саме образи транквільних станів природи, образи природних катастроф та образи глобального потепління і змін клімату. Наприклад, до останніх належить образ льодовиків, що відступають унаслідок глобального потепління, на острові Баффінова Земля (Канада), який конструюється в поетичному тексті *Preserved in Ice* доцента Манчестерського університету Сема Іллінгворта (англ. *Sam Illingworth*), який пише свого роду «наукову» поезію. Адже кожного тижня Сем знаходить статтю в журналі, присвячену різноманітним науковим дослідженням, особливо таким, що фокусуються на питаннях зміни клімату. Після прочитання він подає стислий охудожнений, більш доступний і розважальний варіант запропонованого дослідження. Його метою є привернути увагу суспільства до серйозних екологічних проблем, а також зробити науку доступнішою для широкого загалу (Illingworth, 2015–2019). У поезії *льодовики (glaciers)* (природна стихія води) персоніфікуються у своєму бажанні «вижити», «залишитись на цій землі» (*You struggle for breath*).

Нарешті, за *формальним* критерієм усі образи природних стихій є мультимодальними, тобто вони конструюються на перетині різних модусів – аудіального, візуального, тактильного тощо. У сучасному англомовному

поетичному дискурсі типи цих образів розмежовуємо, виходячи з середовища й способу їх конструювання. Так, виокремлюємо інсталяційні, дигітальні, дигіталізовані мультимодальні образи природних стихій. Інсталяційні образи набули матеріального втілення на відкритому просторі, як-от поетичні інсталяції британського митця Роберта Монтгомері на морському узбережжі, в горах або на теренах урбаністичних просторів. Дигіталізовані образи природних стихій у термінах О.С. Маріної розглядаємо як такі, що за допомогою інтерсеміотичних трансформацій з друкованого формату перетворено на цифровий.

У свою чергу, дигітальні мультимодальні образи природних стихій конструюються виключно в дигітальному середовищі за допомогою цифрових технологій.

Зауважимо, що, з одного боку, розроблення типології образності природних стихій за низкою чітко окреслених критеріїв надає певну «стрункність» і прозорість дослідженню. З іншого боку, усі типи образів природних стихій є взаємопов'язаними, тобто образи природних стихій, виокремлені за концептуально-семантичним критерієм, з формальних позицій також можуть кваліфікуватися як мультимодальні або дигітальні, так само як і вирізнятися різним ступенем новизни чи стереотипності.

Крім того, є мультимодальні образи природних стихій, що конструюються в «традиційному» друкованому форматі книги. Наприклад, у спільному проєкті американської поетеси Сінтії Хог (англ. *Cynthia Hogue*) та фотографа Ребеккі Росс (англ. *Rebecca Ross*) "*When the Water Came: Evacuees of Hurricane Katrina*" усні інтерв'ю тринадцяти мешканців Нового Орлеану, яких було евакуйовано в це місто після наслідків буревію Катріна, занотовані поетесою, перенесено в поетичний дискурс. Вірші-інтерв'ю (англ. *interview-poems*) супроводжуються світлинами людей і зруйнованих буревієм місцин, що уможливило експлікацію додаткових конотацій з невербальної (візуальної площини) образів природних стихій.

*People were floating their mattresses
To the Dome with their little bitty children.
You better feed them children
Before you leave, I called...*

Tuesday my brother walked through dirty water

*All the way uptown from downtown
To check on us...*

*That water stayed
a long time (Hogue, Ross, 2010).*

У наведеному фрагменті з поетичного тексту репрезентовано спогади Дебори Грін, у ньому описуються нищівні наслідки буревію. Словесно-поетичний образ *води* генерує низку негативних конотацій, що корелюють, зокрема, з емоційним станом постраждалих.

4. Висновки

З проведеного наукового пошуку випливає, що образність природних стихій піддається класифікації за низкою критеріїв, а саме за ступенем новизни, за концептуально-семантичним і формальним. За ступенем новизни образи природних стихій поділяються на архетипні, стереотипні, ідіотипні й кенотипні. Образи транквільних станів природи, природних катастроф, глобального потепління та змін клімату розмежовуються, виходячи зі специфіки їх концептуальної й семантичної структур. З позицій форми, виходячи в царину середовища та засобів конструювання, усі образи природних стихій є мультимодальними й можуть бути інсталяційними, дигітальними та дигіталізованими. Перспектива дослідження вбачається в розробленні типології образності природних стихій на матеріалі медіадискурсу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белехова Л.І. Словесний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний погляд : монографія. Москва : Звездопад, 2004. 376 с.
2. Болдырев Н.Н. Языковые категории как формат знания. *Вопросы когнитивной лингвистики*. 2006. № 2. С. 5–22.
3. Волкова С.В. Міфологний простір англійських художніх текстів: когнітивно-семіотичний і наративний аспекти : монографія. Херсон : Айлант, 2015. 340 с.
4. Воробйова О.П. Поетика хвиль в контексті емоційного резонансу (нарис з когнітивної емотіології). *Мова, культура й освіта в сучасному світі* : збірник наукових праць до 90-річчя д. філол. н., проф. О.К. Романовського. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2008. С. 126–135.
5. Воробйова О.П. Словесная голография в пейзажном дискурсе Вирджинии Вулф: Модусы, фракталы, фузии. *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2010. № 1. С. 47–74.
6. Галуцьких І.А. Тілесність у художній прозі англійського модернізму і постмодернізму (когнітивно-семіотичні студії) : монографія. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 628 с.
7. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 139 с.
8. Давидюк Ю.Б. Вербалізація архетипних концептів FIRE/ВОГОНЬ і WATER/ВОДА в ідіостилі Рея Бредбері. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9. Том 1. С. 54–59.
9. Канчура Є. Персоніфікація стихій у британському фентезі кінця ХХ ст. – трансформація фольклорних образів. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 126. Ч. 1. С. 147–154.

- URL: http://old.lingua.lnu.edu.ua/Foreign_Philology/Foreign_Philology/Philology_126/Philology126_1/articles/20Kanchura.pdf (дата звернення: 17.12.2018).
- Колесник О.С. Номінації стихій у дзеркалі міфологічного простору. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2012. Вип. 22. С. 84–91.
  - Колесник О.С. Лінгвокультурні та лінгвoseміотичні особливості вербалізації концепту-міфологеми ВОГОНЬ. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. С. 218–226.
  - Кубрякова Е.С. Язык и знание: на пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
  - Маляренко І.О. Етнореалії в австралійських поетичних текстах: лінгвокультурний і лінгвокогнітивний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2012. 20 с.
  - Маріна О.С. Семіотика парадоксальності у когнітивно-комунікативному висвітленні: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 436 с.
  - Морозова Е.И. Экологизм как альтернатива антропоцентризма в лингвистических исследованиях. *Doctrina multiplex, veritas una. Учень багато, істина одна: збірник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Бунятової*. Київ: Ун-т імені Б. Грінченка, 2018. С. 219–231.
  - Пименова М.В. Концептуальні метафори як зеркало ментальності народу. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 2 (156). С. 68–75.
  - Свірідова Ю.О. Пейзажний образ в австралійській поезії ХХ століття: лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Житомир, 2015. 311 с.
  - Сенчук І. Міфологема «води» в ліриці Вільяма Б. Єйтса. *Вісник Львівського університету. Серія «Іноземні мови»*. 2016. Вип. 23. С. 197–204.
  - Турачина Н.А. Образная реализация стихий в художественном дискурсе ХХ века. *Казанский педагогический журнал*. 2015. № 4. С. 412–415.
  - Ущина В.А. Позиціонування суб'єкта в англomовному дискурсі ризику: соціокогнітивний аспект: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 380 с.
  - Чендей Н.В. Поетико-когнітивний потенціал метафор стихій в англійській та українській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 20 с.
  - Auden W.H. As I Walked out One Evening. URL: <https://poets.org/poem/i-walked-out-one-evening> (дата звернення: 15.08.2019).
  - Bartmiński J. Aspects of Cognitive Ethnolinguistics. London: Equinox, 2012. 215 p.
  - Fisher-Wirth A., Street L.-G. The Ecopoetry Anthology. San Antonio: Trinity University Press, 2013. 696 p.
  - Illingworth S. The Poetry of Science. URL: <https://thepoetryofscience.scienceblog.com/sample-page/> (дата доступу: 18.08.2019).
  - Knotková-Čapková B. Symbols of Water and Woman on Selected Examples of Modern Bengali Literature in the Context of Mythological Tradition. *Wagadu*. 2006. Vol. 3. P. 155–169.
  - Potocco M. Water in English Canadian Literature: Imagery and Appropriations. *Annales. Ser.hist.sociol.* 2011. № 21. P. 19–30.
  - Ranne K. The Image of Water in the Poetry of Euphrase Kezilahabi. Helsinki: Studia Orientalia 118, 2016. 317 p.
  - Rein E. The Sea as a Setting and a Symbol in Contemporary Irish and British Fiction: Dermot Bolger's *Temptation* (2000), John Banville's *The Sea* (2005), Ian McEwan's *On Chesil Beach* (2007), 2014. Lund University, Lund.

REFERENCES:

- Bieliekhova L. I. (2004). Slovesnyy obraz v amerykanskiy poezii: linhvokohnityvnyi pohliad. [A verbal image in American poetry: A linguocognitive view]. Monografiya. Moskva: Zvezdopad, 376 p.
- Boldyrev N. N. (2006). Yazykovye kategorii kak format znaniya. *Voprosy kognitivnoy lyngvistiki*. [Language categories as a format of knowledge]. # 2. P. 5–22.
- Volkova S. V. (2015). Mifolomnyi prostir anhlomovnykh amerindijskiykh khudozhnikh tekstiv: kohnityvno-semiotychnyi i naratyvnyi aspekty. [Mythologic Space of English Amerindian Literary Texts: Cognitive-Semiotic and Narrative Aspects]. Monografiya. Kherson: Ailant, 340 p.
- Vorobyova O. P. (2008). Poetyka khvyl v konteksti emotsiynoho rezonansu (narys z kohnityvnoi emotiolohii). [Poetics of Waves in the Context of Emotional Resonance (An Essay on Cognitive Emotiology)]. *Mova, kultura i osvita v suchasnomu sviti. Zb. nauk. prats do 90-richchia d.filol.n., prof. Romanovskoho O.K.* Kyiv: Vyd. tsentr KNLU. P. 126–135.
- Vorobyova O. P. (2010). Slovesnaya golografiya v peyzazhnom diskurse Virdzhynii Vulf: Modusy, fraktaly, fuzii. *Cognition, communication, discourse*. [Verbal Holography in Virginia Woolf's Landscape Discourse: Modes, Fractals, Fusions]. № 1. P. 47–74
- Halutskykh I. A. (2016). Tilesnist u khudozhnii prozi anhliskoho modernizmu i postmodernizmu (kohnityvno-semiotychni studii). Monografiya. Zaporizhzhia: Kruhozir [Corporality in a literary prose of English modernism and postmodernism (cognitive and semiotic studies)], 628 p.
- Galperin I. R. (1981). Tekst kak obiek lingvisticheskogo issledovaniya [Text as an object of a linguistic research] Moskva: Nauka, 139 p.
- Davydiuk Yu. B. (2017). Verbalizatsiia arkhetyvnykh kontseptiv FIRE / VOHON i WATER / VODA v idiostyli Reya Bredberi [Verbalization of the archetypal concepts FIRE and WATER in Ray Bradbury's idiosyle]. *Odeskyi lnhvistychnyi visnyk*. № 9. Vol. 1. P. 54–59.
- Kanchura Ye. (2014). Personifikatsiia stykhii u brytanskomu fentezi kintsia XX st. – transformatsiia folklornykh obraziv [Personification of the elements in British fantasy of the late twentieth century – transformation of folklore images]. *Inozemna filolohiia*. Iss. 126. Ch. 1. P. 147–154. URL: http://old.lingua.lnu.edu.ua/Foreign_Philology/Foreign_Philology/Philology_126/Philology126_1/articles/20Kanchura.pdf (data zvernennia: 17.12.2018).
- Kolesnyk O. S. (2012). Nominatsii stykhii u dzerkali mifolohichnoho prostoru. *Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi lnhvistyky* [Nominations of elements in the mirror of mythological space]. Iss. 22. P. 84–91.
- Kolesnyk O. S. (2013). Linhvokulturni ta lnhvosemiotychni osoblyvosti verbalizatsii kontseptu-mifolohemy VOHON. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. [Linguocultural and linguosemiotic features of verbalization of the mythological concept FIRE]. P. 218–226.

12. Kubryakova Ye. S. (2004). Yazyk i znaniye: na puti polucheniya znaniy o yazyke: chasti rechi s kognitivnoi tochki zreniya. Rol yazyka v poznaniy mira [Language and knowledge: Towards acquiring knowledge about language: Parts of speech from a cognitive perspective. The role of language in cognizing the world]. *M. : Yazyki slavyanskoj kultury*, 560 p.
13. Maliarenko I. O. (2012). Etnorealii v avstraliiskyykh poetychnyykh tekstakh: linhvokulturnyi i linhvokognitivnyi aspekty: *avto-ref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*. [Ethno-realia in Australian Poetic Texts: Cultural linguistic and Cognitive Aspects]. Kherson, 20 p.
14. Marina O. S. (2015). Semiotyka paradoksalnosti u kognitivno-komunikativnomu vysvitleni [The semiotics of paradoxicality from cognitive and communicative perspective]. Monohrafiya. *Kherson: Ailant*, 436 p.
15. Morozova Ye. I. (2018). Ekologizm kak alternativa antropotsentrizmu v lingvisticheskikh issledovaniyakh. *Doctrina multiplex, veritas una. Uchen bahato, istyna odna: zbirnyk prats do yuvileiu Izabelly Rafailivny Buniiyatovoi* [Ecologism as an alternative to anthropocentrism in linguistic research]. Kyiv, un-t im. B. Hrynchenka. P. 219–231.
16. Pimenova M. V. (2012). Kontseptualnyye metafory kak zerkalo mentalnosti naroda. *Mova i kultura* [Conceptual metaphors as a mirror of the people's mentality]. Iss. 15. Vol. 2 (156). P. 68–75.
17. Sviridova Yu. O. (2015). Peizazhnyi obraz v avstraliiskiy poezii XX stolittia: linhvokognitivnyi ta linhvosynergetichnyi aspekty: *dys. ... kand. fylo. nauk: 10.02.04*. [Landscape Image in Australian Poetry of the Twentieth Century: Linguocognitive and Linguosynergetic Aspects]. Zhytomyr, 311 p.
18. Senchuk I. (2016). Mifolohema "vody" v lirytsi Viliama B. Yeitsa [Mythologeme of «water» in William B. Yeats's lyrics]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya inozemni movy*. Iss. 23. P. 197–204.
19. Turanina N. A. (2015). Obraznaya realizatsyya stikhiy v khudozhestvennom diskurse [Figurative realization of the elements in the twentieth century fiction]. *Kazanskiy pedagogicheskyy zhurnal*. № 4. P. 412–415.
20. Ushchyna V. A. (2015). Pozytsiuvannia subiekta v anhlovnomu diskursi ryzyku: sotsiokognitivnyi aspekt [Stance-taking in English discourse of risk: A sociocognitive aspect]. Monohrafiya. *Lutsk: Vezha-Druk*, 380 p.
21. Chendei N. V. (2009). Poetyko-kognitivnyi potentsial metafor stykhii v anhliyskii ta ukrayinskii movakh: *avto-ref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*. [Cognitive poetic potential of the elements metaphors in English and Ukrainian]. Kyiv, 20 p.
22. Auden W. H. As I Walked out One Evening. <https://poets.org/poem/i-walked-out-one-evening> (дата звернення: 15.08.2019).
23. Bartmiński J. Aspects of Cognitive Ethnolinguistics. London : Equinox, 2012. 215 p.
24. Fisher-Wirth A., Street L.-G. The Eco-poetry Anthology. San Antonio : Trinity University Press, 2013. 696 p.
25. Illingworth S. The Poetry of Science. URL: <https://thepoetryofscience.scienceblog.com/sample-page/> (дата доступу: 18.08.2019).
26. Knotková-Čapková B. Symbols of Water and Woman on Selected Examples of Modern Bengali Literature in the Context of Mythological Tradition. *Wagadu*. 2006. Vol. 3. P. 155–169.
27. Potocco M. Water in English Canadian Literature: Imagery and Appropriations. *Annales*. Ser.hist.sociol. 2011. № 21. P. 19–30.
28. Ranne K. The Image of Water in the Poetry of Euphrase Kezilahabi. Helsinki: Studia Orientalia 118, 2016. 317 p.
29. Rein E. The Sea as a Setting and a Symbol in Contemporary Irish and British Fiction: Dermot Bolger's *Temptation* (2000), John Banville's *The Sea* (2005), Ian McEwan's *On Chesil Beach* (2007), 2014. Lund University, Lund.

*Стаття надійшла до редакції 30.07.2019.
The article was received 30 July 2019*